

CARL BARCKSIN TARINA

Kun olin vielä pikkupoika, en käsittänyt, että nimi "Walt Disney" oli monessa suhteessa pelkkä tavaramerkki. Luulin, että setä Walt piirsi omin käsin kaikki ne satumaiset kuvat ja sarjat, jotka oli signeerattu hänen kuuluisalla nimikirjoituksellaan. Kuvittelin mielessäni, että tämä koko maailman satusetä istui päivät pitkät piirustuspöytänsä ääressä kaukana Amerikassa lohtimassa unohtumattomia tarinoita kaikenikäisten iloksi. Tietenkin aikaa myöten tajusin sen, että Disneyn laaja filmi- ja sarjakuvatuotanto perustui pitkälle kehitettyyn yhteistyöhön, jonka jokaista tekovaihetta inspiroi Walt Disneyn ehtymätön mielikuvitus.

Disney oli kiistatta nero ja yhtiönsä kaiken luovan toiminnan taustahahmo. Hänellä oli lisäksi hämmästyttävä kyky jatkuvasti löytää päteviä ja lahjakkaita taiteilijoita sekä käsikirjoittajia siipiensä suojaan. Nämä kyvyt ovat kuitenkin aina hukkuneet Disneyn tuotantolaitosten nimettömään harmauteen, joka on vasta viime vuosina jonkin verran eriytynyt, ja usvasta on sukeltanut esiin joitakuuta taiteilijoita, joiden työn jokainen tunnistaa tuntematta silti tekijää nimeltä. Näistä kenties nerokkain on suomalaisenkin Aku Anka -lehden ilmestymisen levikin (nyt noin 300 000) 50-luvulla pohjustanut piirtäjä Carl Barks. Disneyn sarjalehtien maailmanlaajuinen suosio on ennen kaikkea Barksin ansiota. Aku Ankkan paras tulkitsija täytti viime maaliskuussa 78 vuotta.

Barks ilmestyi Disneyn studioille Burbankiin Kaliforniaan vuonna 1935. Hän oli silloin 34-vuotias lahjakas piirtäjänalku. Kansakoulun käytyään hän oli kokeillut lukemattomia eri ammatteja ja pikkuhommia vaihtelevalla menestyksellä. Hän toimi mm. tallirenkkinä, karjapaimenena, metsurina, metallimiehenä ja painajana. Jouduttuaan

työttömäksi 30-luvun laman aikana Barks alkoi lähettellä puolipornohattavia pilapiirroksia ja vitsikuvia eri sanomalehtiin taatakseen itselleen edes jonkinlaisen toimeentulon. Piirtämisenostus valtasi miehen kokonaan, ja lopulta hän haikautui Disneyn palkkalistoille. Kuukauden koeajan jälkeen hänet kiinnitettiin animaattoreiden (piirroselokuvan elävöittäjät) apupiirtäjäksi, joka teki pääanimaattorin piirtämien kuvien väliin lisäkuvat, niin että saatiin aikaan ehyt, katkeamaton liikesarja. Tässä työssä Barks oppi perusteellisesti Disney-hahmojen piirrostekniikan. Vapaa-aikoinaan Barks lähetti ideoitaitaan filmien ja sarjakuvien käsikirjoittajille, mikä ennen pitkää johti siihen, että hänet siirrettiin ideoijaksi Disneyn piirroselokuvien käsikirjoituspuolelle. Hämmästyttävän lahjakkuutensa ansiosta Barks oli pian sekä taitava piirtäjä että hyvä käsikirjoittaja.

Vuonna 1936 oli Aku Ankasta tullut niin suosittu filmitähti, että se sai oman sarjansa päivälehtien sarjakuvapalstoille. Sarjaa piirsi italialaissyntyinen Al Taliaferro. Aku-sanomalehtisarjoja myytiin ympäri maailmaa eri päivälehtiin, ja seuraava askel oli luonnollisesti se, että Akun täytyi myös saada oma sarjakuvajulkaisunsa. Tässä vaiheessa Carl Barks astuu kuvaan mukaan.

Disneyn mobilisioitua piirtäjäkaartinsa sotapropagandaelokuvien tuotantoon Barks lähti studioilta vuonna 1942 Western Publishing Companyn palvelukseen. Western julkaisi lisenssillä Disneyn sarjakuvalehtiä, jotka olivat siihen saakka olleet usintapainoksia Mikki Hiiren sanomalehtistripeistä. Kesällä vuonna 1942 Barks oli piirtänyt kollegansa Jack Hannan kanssa sarjakuvaversiosta "Donald Duck Finds Pirate Gold" (Aku löytää merirosvokulta, julkaistu suomeksi Minä, Roope-setä -kirjassa). Alun perin Akun merirosvotarina oli tarkoitus tehdä pelkästään animaatiofilmi,

Bahapato murtuu tarinassa ONLY A POOR OLD MAN (Ovela Roope-setä). Kuvasta näkyy, miten taitavasti Barks käsitteli materiaaleja kuten puuta ja vettä. Nämä nk. shokkikuvat tuovat mieleen peckinpahilaisen hidastetun elokuvakohtauksen. Laskekaapa muuten huviksenne, kuinka monta kolikkoa näkyy.

Money dam breaking in ONLY A POOR OLD MAN. Note how deftly Barks handled such materials as wood and water. These splash panels have the effect of a slow motion film, reminiscent of Peckinpah. Incidentally, try and count the coins in the picture.

1944

mutta juuri sodanaikaiset määräykset sitoivat Disneyn taiteilijat totaalaisesti sotaa käsittelevien piirroselokuvien valmistukseen. Westernin Dell Comics -lehden toimituskunta ihastui merirosvo-tarinan sarjakuvaversioon, ja niinpä Barksia pyydettiin kuvittamaan Western-yhtiön uuden, myöhemmin erittäin kuuluisaksi tulleen "Walt Disney's Comics and Stories"-julkaisun johtosarjat. Huhtikuussa 1943 tässä lehdessä ilmestyi ensimmäinen Barksin piirtämä kymmensivuinen Aku Anka -juttu, jossa Aku yrittää häitistää harakoita pihaputarhastaan. Tästä alkoi Barksin ura sarjakuvapiirtäjänä, ja se kesti lähes neljännesvuosisadan ajan.

Barks muutti Aku Ankan ulkonäköä jonkin verran vuosien varrella. Suurimmat muutokset näkyvät kaulan ja nokan piteuden vaihteluissa.

Barks perusti studion kotiinsa San Jacintoon. Päivittäin hän piirsi sarjojaan keskipäivästä iltamyöhään kello kymmenen saakka. Barks oli valtavan tuottelias, hän teki lähes kaiken itse - käsikirjoituksesta puhtaaksi piirtämiseen asti. Hänellä ei ollut apulaisia kuten monilla muilla amerikkalaisilla sarjakuvataiteilijoilla. Myöhemmin hänen vaimonsa auttoi häntä silloin tällöin tekstaamalla dialogit puhekupliin ja tussaamalla taustojen mustat pinnat. Sarjoiltaan Barks halusi ennen kaikkea viihdyttää, hän toivoi, että Aku Ankan lukijat, jotka hänen silloisen käsityksensä mukaan olivat 12-13-vuotiaita, saisivat rahoilleen kunnon vastineen. Eräässä vuonna 1972 päivätyssä kirjeessään Barks keroo, ettei hänellä ollut aavistustakaan siitä, että hänen sarjojensa innokkaimmat lukijat olivat huomattavasti vanhempaa polvea.

1948

1954

1965

ROOPE SYNTYI SATTUMALTA

Oli varsin luonnollista, että Barksin ensimmäiset tarinat muistuttivat Akusta ja tämän veljenpojista 30-luvulla tehtyjä lyhytfilmejä. Sarjojen kerronta oli vauhdikasta, dialogi niukkaa ja itse päähenkilö häirimmällisen äkkipikainen. Vähitellen Barks kuitenkin laimensi sankarinsa kiivasta luonnekuvaa ja muutti Akun asteittain siksi inhimilliseksi olennoiksi, jona me hänet nykyään tunnemme. Barksin lahjakkuus käsikirjoittajana ja piirtäjänä tulee parhaiten esiin hänen pitkissä nk. *One Shot* -sarjoissaan. Hyvänä esimerkkinä voidaan mainita tarina Akun ja veljenpoikien joulunvietosta Karhuvuorella. Tässä vuonna 1947 ilmestyneessä jutussa esiintyy Roope-setä ensimmäisen kerran.

Roope Ankan idean Barks kertoo saaneensa Dickensin "Jouluilta"-kertomuksen päähenkilöstä, Ebenezer Scroogesta. Alkujaksossa Joulu Karhuvuorella Roope oli kärttyisä, keppiin nojaava vanhus, "jota kaikki vihaavat ja joka vihaa kaikkia". Karhuntaaljaan pukeutuneena hän pelotteli veljenpoikaansa Akua. Tarkaksi syyksi Roopen mukaan tulon Barks kertoo, että hän yksinkertaisesti tarvitsi Karhuvuoren laella sijaitsevalle hiihtomajalle omistajan. Yksi maailman suosituimmista sarjakuvahahmoista syntyi siis sattumalta.

Roopen suosio yllätti Disneyn. Roopesta tuli vakioahmo, ja hän sai oman lehden. Barks rikasti tarinoitaan yksin keksimillään uusilla hahmoilla. 40-luvun lopussa syntyi myös Akun serkku, Imelä ja kiharattukainen onnen kultapoika Hannu Hanhi. Karhukopla astui kuvioihin otolliseen aikaan vuonna 1951 kylmän sodan riehuessa pahimmillaan. Keksijä Pelle Peloton, joka vuonna 1952 ilmestyi Ankkalinnan kuvioihin hippykepillä pomppien, on monien Barks-fanien suosikkiahmo. Pellen älyttömät keksinnöt toivat lisäväriä ankojen seikkailuihin.

Barksin huippukausi ajoittuu neljäs- ja viisikymmenlukuun taitteeseen. On mahdotonta sanoa, mitkä hänen huimista tarinoistaan ovat parhaita. Milloin Akun kananmunavuori hautasi koko kaupungin, milloin jättileija nosti Akun autoineen hotellin katolle. Aku kokeilu höpsöksi alppitorven äänestä, auttoi Roopea rakentamaan valtavaa patsasta Julle Ankanpäälle. Kerran hän atomilääkettä juotuaan lensi ja halkaisi vuoria kuin Teräsmies ikään. Sarjat oli tehtävä kansainväliseen levitykseen, mutta ne olivat amerikkalaisen yhteiskunnan heijastumia ja pieniä parodioita-kin.

Barks piirsi epäsäännöllisesti puolitoina sataa pitkää kertomusta ja yli kolmesataa lyhyttä juttua. Suomessa on julkaistu Barksin tuotannosta noin kolme neljäsosaa. Barksin Aku-sarjat ovat elokuvista kehittyneitä ja siksi toiminnallisia, hieman väkivaltaisia - voisi sanoa paukkufarsseja, kuten alkuaikojen Disney-tuotteet. Ne edustavat jonkinlaista sarjakuvan kulta-aikaa, johon nykyään halutaan takaisin. Työn paljous ei näy Barksin kuvissa. Sivut ovat kokonaisuksia, kuvat yksinkin tasapainoisia ja siirtyminen kuvasta toiseen luontevaa. Kuvakulmat vaihtelevat kauniisti. Parhaimmillaan Barks loistaa suurissa pano- raamakuviissa, joissa usein näkyy maisema ja paljon vettä. Tarinat etenevät loogisesti välihuipentumien kautta kohti yllättävää lopputarkkaisu. Ankat seikkailevat yleensä tutussa, kodikkaassa ympäristössä, ja juoni pysyttelee tiukasti mahdollisen rajoissa. Kuvien taustalla näkyy riemastuttavia yksityiskohtia: pieniä henkilöahmoja tai Akun kodissa "kitschiä", hassuja patsaita ja tauluja.

Sanoma Osakeyhtiö julkaisi ensimmäisen Aku Anka (ja kumppanit) -lehden Disneyn 50-vuotispäivänä joulukuussa 1951. Lehti oli huolella painettu ja väreiltään loistava. Näytenumeron Barksin piirtämässä johtosarjassa Aku toimi koulusalapoliisina.

Barks siirtyi eläkkeelle vuonna 1966. Hän viettää nykyään eläkepäiviään Temeculassa Etelä-Kaliforniassa. Ankoista Barks ei toki vielä ole päässyt kokonaan eroon. Hän maalaillee aamusta iltaan öljyväreillä keräilijöille ja taidekauppiaille. Barksin töiden hinnat ovat viime vuosina nousseet pilviin. Erään länsirannikolla toimivan taidegallerian uusimmassa myyntiluettelossa Barksin öljyväreiden hinnaksi oli määritelty 30 000 Smk.

Vuosikymmeniä anonyminä työskennellyt sarjakuvataiteen armoitettu mestari Carl Barks on vasta nyt päässyt maineensa kukkuloille. Hänestä on ankkansa siivellä tulut elävä legenda, jota sarjakuvien ystävät eivät väsy ylistämään.

MARKKU KIVEKÄS

AH, RETIREMENT! HOW SWEET IT IS!

CARL BARKS

kuvaa:

"Kuinka ihanaa olla eläkkeellä!" Carl Barksin näkemys makeasta nykyolostaan...